Biannual Journal of Applied Counseling (JAC)
2024, 14(2), 84-98
Received: 03 Nov 2024
Accepted: 17 May 2025
DOI: 10.22055/jac.2025.48282.2057
Original Article

دوفصلنامه مشاوره کاربردی
دانشگاه شهید چمران اهواز
۹۸-۸٤، (۲)۱٤، ۱٤۰۳
دریافت: ۱٤۰۳/۰۸/۱۳
پذیرش: ۱٤۰٤/۰۲/۲۷
نوع مقاله: پژوهشی اصیل

Open Access
Publish Free

Identifying Character Strengths in Children

Zahra Khosrojerdi[1*] Shahriar Shahidi[2]

1. Postdoctoral student in psychology, Faculty of Education Sciences and Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. (Corresponding Author) Khosrojerdi.zahra1400@gmail.com.
2. Professor of psychology department, Faculty of Education Sciences and Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Citation: Khosrojerdi, Z. and Shahidi, S. (2025). Identifying Character Strengths in Children. *Biannual Journal of Applied Counseling, 14*(2), 84-98

Abstract
Identifying children's character strengths can enhance their performance and serve as a protective factor against potential psychological and behavioral issues. The present study aimed to identify character strengths in children. This study was conducted using a qualitative approach. The statistical population included all children aged 7 to 11 years, along with their parents and teachers, in Tehran in 2023. A total of 40 children aged 7 to 11, 80 parents, and 17 teachers were selected through purposive sampling. Data were collected through semi-structured face-to-face interviews. The collected data were analyzed using content analysis. A total of 24 character strengths were identified across interviews with children, parents, and teachers. The most frequently mentioned strengths in interviews with children were creativity, perseverance, leadership, gratitude, love of learning, spirituality, and kindness. In interviews with parents, the most prominent strengths were creativity, love of learning, zest, love, kindness, social intelligence, teamwork, leadership, and gratitude. Teachers most commonly identified creativity, curiosity, love of learning, kindness, social intelligence, leadership, teamwork, and humility/modesty. Based on the results, it can be concluded that there is considerable alignment between the conceptualization of character strengths in Iranian society and the established classification systems. These strengths can be cultivated in children through the teaching of various life and social skills.

Keywords: character strengths, children, content analysis and Qualitative study

Extended Abstract
Introduction
Childhood is a fundamental stage in human psychological development, and the way children develop can significantly predict their future mental health (Kiyayi et al., 2022). Bezint (2021) suggested that childhood pain and suffering negatively impact children's quality of life and that the emerging field of character strengths may offer valuable strategies for addressing the problems faced by elementary school children (Shoshani & Aviv, 2012). In their examination of children's character strengths, Shoshani and Shwartz (2018) argued that these strengths manifest both qualitatively and quantitatively differently in children compared to adolescents and adults. For instance, parental descriptions often indicate the presence of all 24 character strengths in their children's personalities, with certain strengths-such as love, kindness, zest, humor, curiosity, and creativity-emerging more prominently. Peterson and Seligman (2004) also emphasized that cultural context can influence the expression and functioning of character strengths across individuals. Supporting this view, research by Walt (2018), Shoshani and Shwartz (2018), and Park and Peterson (2006) confirmed the existence of all 24 character strengths in children, but highlighted the importance of considering cultural factors, as the expression of these strengths may vary across different societies.

This study took the cultural context into account, aiming to deepen our understanding of character strengths in childhood development. Furthermore, research on character strengths during childhood remains limited, and most existing studies have been conducted in Western contexts, limiting their generalizability to non-Western cultures. Given the scarcity of studies focusing on Iranian children and the novelty of this topic in the Iranian context, it is crucial to take meaningful steps toward identifying and understanding children's character

strengths. Accordingly, this study adopted a comprehensive and in-depth qualitative approach to explore the character strengths of Iranian children from the perspectives of parents, teachers, and the children themselves.

Methods

Population and sampling

The study was conducted using a qualitative method with content analysis. The statistical population included children aged 7 to 11, as well as their parents and teachers. Through purposive sampling and upon reaching data saturation, 40 children, 80 parents, and 17 teachers participated in the research. Interviews were conducted with children, parents, and teachers. The implementation of the research involved several steps, particularly in interviews with children. In the first step, children were asked open-ended questions. In the second and third steps, they were presented with a scenario focused on fairness, as the strength of fairness had not initially emerged in their responses. In interviews with parents and teachers, participants were asked to describe the positive personality traits of the child. Following the interviews, the researcher coded the responses, identifying those items that reflected character strengths. To ensure reliability, the coding was reviewed and verified by another individual.

Results

In this study, 24 character strengths were explored through interviews with parents and teachers of children aged 7 to 11 years, as well as children themselves. In the interviews with children, the number of identified character strengths per child ranged from a minimum of 4 to a maximum of 19. The most frequently observed strengths included creativity, perseverance, leadership, gratitude, love of learning, spirituality, and kindness. The least frequently mentioned strengths were hope, honesty, courage, and perspective. Besides, trust in spiritual matters emerged as a strength in the responses of several children. In the interviews with parents, between 3 and 17 character strengths were identified per child. The most commonly cited strengths included creativity, love of learning, zest, love, kindness, social intelligence, teamwork, leadership, and gratitude. The least frequently mentioned strengths were fairness, hope, and appreciation of beauty and excellence. In the interviews with teachers, the number of identified strengths ranged from a minimum of 3 to a maximum of 11. The most commonly noted strengths included creativity, curiosity, love of learning, kindness, social intelligence, leadership, teamwork, and modesty. The least frequently observed strengths were perspective, courage, honesty, fairness, and self-regulation. Across all three groups—children, parents, and teachers—the most commonly mentioned character strengths were creativity, love of learning, kindness, and leadership.

Moreover, in interviews with children, the definitions of character strengths were explored from their perspectives. When describing these strengths, children primarily relied on concrete examples to illustrate their understanding.

Discussion

The present study aimed to identify character strengths in Iranian children. The findings revealed the presence of all 24 character strengths among the participants. These results align with the findings of Walt (2018), Shoshani and Shwartz (2018), and Park and Peterson (2006). While these previous studies confirmed the existence of all 24 character strengths in children, the number of strengths identified in children was lower than in the current study. For instance, in Walt's (2018) research, the most prominent strengths were social intelligence, zest, and love of learning. In contrast, the present study found that Iranian children demonstrated a wider range of strengths, with the most frequently observed including creativity, perseverance, leadership, gratitude, love of learning, spirituality, and kindness. Furthermore, strengths such as trust and patience were also noted, which were not emphasized in previous studies. A key point in identifying character strengths in children is that while the presence of these strengths is evident, they tend to manifest in concrete, observable forms. Children's definitions of character strengths are typically conveyed through specific examples and brief explanations that reflect their developmental level and understanding.

Conclusion

The character strengths discussed in the findings are based on the descriptions provided by parents and teachers, as well as the perspectives of the children themselves. These descriptions and perspectives likely reflect the values embedded in the cultural context of society and the importance attributed to particular strengths. When parents or teachers describe children, it is plausible that they focus on behaviors they value or that evoke emotional responses. Similarly, a child's perception of their strengths often mirrors the feedback and evaluations they receive from their environment. Therefore, the emphasis on certain strengths over others may indicate the relative value assigned to those traits within the broader social and cultural context. Conversely, the absence or limited recognition of certain strengths may stem from a lack of awareness or understanding among families and educators. This suggests that cultural norms and environmental feedback play a significant role in shaping both the expression and perception of character strengths in children.

One of the key innovations of this study is that it represents the first study to identify character strengths in children within the Iranian context. In addition, interviews were conducted simultaneously with children, parents, and teachers—an approach that is rarely employed in similar studies. This methodology allowed for the identification of character strengths from the perspectives of two major influences in a child's life—parents and teachers—as well as from the children themselves, offering a more comprehensive and multi-dimensional understanding.

One limitation of the study, however, was that interviews with parents primarily involved mothers, grandmothers, and sisters, while fathers were not included. Given the importance of paternal perspectives in understanding a child's development and character strengths, future research should aim to include fathers in the data collection process to provide a more balanced and holistic view.

Ethical Considerations

Before conducting interviews with the children, permission to record their voices was obtained from the school principal. Moreover, during both the individual interviews and the parent-teacher meetings, participants were provided with clear explanations regarding the ethical principles of the study, including confidentiality and the use of audio recordings. Informed consent was obtained after participants were made aware of their right to withdraw from the interview at any time and were assured of the confidentiality of the research process. Only after receiving their consent were the interviews conducted.

Conflict of interest

The authors declared no conflict of interest in this study.

Acknowledgements

The authors would like to express their sincere gratitude to all the children, parents, and teachers whose participation and support made this research project possible.

Funding

The article is taken from the postdoctoral project, and it was done with the financial support by the Iran National Science Foundation (INSF) and Shahid Beheshti University under project code 4006023.

دوفصلنامه مشاوره کاربردی
دانشگاه شهید چمران اهواز
۹۸-۸۴، (۲)۱۴، ۱۴۰۳
دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۱۳
پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۲۷
نوع مقاله: پژوهشی اصیل

Biannual Journal of Applied Counseling (JAC)
2024, 14(2), 84-98
Received: 03 Nov 2024
Accepted: 17 May 2025
DOI: 10.22055/jac.2025.48282.2057
Original Article

Open Access
Publish Free

شناسایی توانمندی‌های منش در کودکان

زهرا خسروجردی[۱*]، شهریار شهیدی[۲]

۱. دانشجوی پسادکتری روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران (نویسنده مسئول) Khosrojerdi.zahra1400@gmail.com
۲. استاد، گروه روان‌شناسی ، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

چکیده

شناسایی توانمندی‌های منش کودکان می‌تواند عملکرد آن‌ها را بهبود بخشد و سپری در مقابل آسیب‌ها باشد. هدف پژوهش حاضر، شناسایی توانمندی‌های منش در کودکان بود. پژوهش به روش کیفی انجام شد. جامعه آماری پژوهش، کلیه کودکان ۷ تا ۱۱ ساله، والدین و معلم‌های همین گروه سنی شهر تهران در سال ۱۴۰۲ بودند. با روش نمونه‌گیری هدفمند ۴۰ کودک، ۸۰ نفر از والدین و ۱۷ معلم انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها به صورت مصاحبه نیمه ساختاریافته چهره به چهره بود. تحلیل داده‌ها با روش تحلیل محتوا انجام شد. یافته‌ها نشان داد که ۲۴ توانمندی منش در مصاحبه با کودکان، والدین و معلم‌ها وجود دارد که چند مرود آن عبارتند از: زبان کودکان، والدین و معلم‌ها مطرح شدند. تعاریف توانمندی‌ها در کودکان، والدین و معلم‌ها بررسی شد. بیشترین توانمندی‌ها در مصاحبه با کودکان خلاقیت، پشتکار، رهبری، قدردانی، عشق به یادگیری، معنویت و مهربانی، در مصاحبه با والدین، خلاقیت، عشق به یادگیری، سرزندگی، عشق، مهربانی، هوش اجتماعی، کارگروهی، رهبری و قدردانی و در مصاحبه با معلم‌ها خلاقیت، کنجکاوی، عشق به یادگیری، مهربانی، هوش اجتماعی، رهبری، کارگروهی و فروتنی و تواضع. بر اساس نتایج می‌توان گفت بین تعاریف توانمندی‌ها در جامعه ایرانی با نظام طبقه‌بندی توانمندی‌ها شباهت دارد که می‌توان در آموزش مهارت‌های گوناگون به کودکان این توانمندی‌ها را آموزش داد.

واژه‌های کلیدی: توانمندی‌های منش، کودکان، تحلیل محتوا و مطالعه کیفی.

مقدمه

دوران کودکی یکی از مرحله اساسی رشد انسان در تحول روانی و شکل‌گیری ساختار شخصیت فرد است که اثرات آن در سراسر زندگی فرد باقی است. چگونگی رشد کودکان پیش‌بینی‌کنندهٔ سلامت روان آینده آن‌ها است و چارچوب محکم یا ضعیفی برای مسیرهای مثبت یا منفی سلامت فرد فراهم می‌آورد (Kiyayi et al.,2022). بزینت (Bezint, 2015) مطرح می‌کند درد و رنج و استرس دوران کودکی می‌تواند آسیب‌های پایداری به همراه داشته باشد که غالباً منجر به مشکلات متعددی می‌شود و بر کیفیت زندگی و سلامت روان کودکان تأثیر می‌گذارد. از این رو ضروری است بذر خوشبختی در اوایل کودکی کاشته شود، یعنی هنگامی که آن‌ها توانایی فراشناختی را نشان می‌دهند. در این صورت، آن‌ها شانس بیشتری برای توسعه و گسترش ظرفیت‌های خود در آینده را دارند. علاوه بر این، می‌توان از حوزه روبه‌رشد منش و توانمندی‌ها برای کشف سهم توانمندی‌های منش در کاهش مشکلات کودکان دبستانی بهره‌مند شد (Shoshani & Aviv, 2012). توانمندی‌های منش و پرورش آن در کودک و نوجوانان نقش بسزایی در ایجاد ویژگی‌های مطلوب منش خوب (good character) دارد. منش خوب برای موفقیت و شکوفایی افراد و جامعه ضروری است و زمینه‌ساز تحول مطلوب در سراسر زندگی فرد است (Haridas et al., 2017).

منش سازه پیچیده‌ای است که به‌عنوان مجموعه‌ای یکپارچه از صفات خوب شخصیتی (personality) یا مجموعه‌ای از فضیلت‌های فردی توصیف می‌شود که با مجموعه گرایش مثبت عادت‌ها مانند تعهد اخلاقی، مسئولیت‌پذیری و خویشتن‌داری نشان داده می‌شود (Shoshani & Shwartz, 2018). پرورش منش خوب مأموریت ضروری در سیستم آموزش بوده و قدمت آن به اندازهٔ خود آموزش است؛ اما به دلیل ترس از ارتباط مفهومی بین اخلاق

۱. این مقاله برگرفته از پژوهش پسادکتری نویسندهٔ اول است که با حمایت مالی بنیاد ملی علم ایران (Iran National Science Foundation: INSF) و دانشگاه شهید بهشتی به شمارهٔ کد طرح ۴۰۰۶۰۲۳ انجام شده است.

و مذهب کنار گذاشته شد. اصل اساسی منش خوب احترام، حقیقت، انصاف و مسئولیت‌پذیری بود (Agbool & Tsai, 2012). با این حال، این موضوع توسط روان‌شناسان در قرن بیستم نادیده گرفته شده بود تا اینکه در روان‌شناسی مثبت بر ساختار زندگی خوب (good life) با شناسایی توانمندی‌های منش و پرورش آن تاکید شد (Moore & Lippman, 2005). پرورش منش خوب، انجام کار درست به لحاظ فردی، اجتماعی و اخلاقی را در کودکان تقویت می‌کند (Lavy, 2020) و به آن‌ها کمک می‌کند که بدانند چه چیزی خوب است و تمایل به انجام کارهای خوب داشته باشند (Weber, 2021).

پیترسن و سلیگمن با همکاری ۵۳ نفره از تیم تحقیقاتی خود در پی ارزش‌های جهان شمول بودند که تقریباً شش فضیلت را در سنت‌ها و مذاهب مختلف تأیید کردند (Peterson & Seligman, 2004) و توانمندی‌های منش و فضائل (character strengths and virtues) را در مقیاس بزرگ پژوهشی گسترش دادند و جامع‌ترین و نظام‌مندترین مدل در مورد مؤلفه اساسی منش انسان را ارائه دادند (Shoshani & Shwartz, 2018) که می‌توان از این مدل جهان شمول به عنوان الگویی برای شناسایی توانمندی‌های منش در کودکان استفاده کرد. چرا که منش خوب خطر مشکلات روان‌شناختی، رفتاری و اجتماعی را در میان کودک و نوجوان کاهش می‌دهد (Proctor, 2013). علاوه بر

این، پارک و پیترسن (Park & Peterson, 2009) توانمندی‌های منش را عامل محافظتی در برابر اختلالات می‌دانند، به دلیل اینکه از کودک در مقابل استرس و آسیب روانی محافظت می‌کند. با این حال، توانمندی‌های منش و فضیلت‌ها در دوران کودکی مورد غفلت قرار گرفته است (Walt, 2018). بیشترین پژوهش‌های توانمندی‌های منش مرتبط با بزرگسالان و کمترین آن‌ها به نوجوانان اختصاص دارد (Ang, 2016) و پژوهش‌های کمی به توانمندی‌های منش کودکان پرداخته‌اند (Shoshani and Shwartz, 2018؛ Shoshani & Slone, 2013 ؛ Park, 2009؛ Walt, 2018). در ایران نیز در حد بررسی پژوهشگر، پژوهش‌ها به همین صورت بوده است. این در حالی است که در پژوهش‌های توانمندی‌های منش، شناسایی توانمندی‌ها و کاربرد آن اثرات سودمندی بر بهزیستی و موفقیت تحصیلی دارد (Tang et al, 2019؛ Sinha & Malik, 2024). از این رو، با توجه به اثرات سودمند آن بر کودکان نیاز به پژوهش‌های بیشتر در این رده سنی وجود دارد.

نمود و تظاهرات توانمندی‌های در کودکان متفاوت است. به‌عبارتی همانگونه که کودکان از نظر شناختی و هیجانی رشد می‌کنند، توانمندی‌های منش نیز شروع به پدیدار شدن می‌کنند (Proctor, 2013). در همین راستا، شوشانی و شوارتز (Shoshani & Shwartz, 2018) در بررسی توانمندی‌های منش کودکان مطرح می‌کنند توانمندی‌ها از نظر کیفی و کمی در کودکان نسبت به نوجوانان و بزرگسالان متفاوت است. برای مثال، در توصیف والدین هر ۲۴ توانمندی در شخصیت کودکان وجود دارد. اما برخی از آن‌ها با فراوانی بیشتری مانند عشق، مهربانی، سرزندگی، شوخ‌طبعی، کنجکاوی و خلاقیت ظاهر می‌شوند. در مقابل، توانمندی‌های منشی که متکی بر بلوغ شناختی یا هیجانی است مانند بخشش، ذهن باز، صداقت، فروتنی و تواضع و قدردانی فراوانی کمتری دارند. در بسیاری از موارد، والدین رفتارهای ساده‌ای از بروز توانمندی‌های خاصی را در دوران کودکی بیان می‌کنند که پیچیده‌تر شدن آن در سنین بعدی رخ می‌دهد. برای مثال، مهربانی کودک را می‌توان در رفتارهای عینی و ملموس مانند «کمک کردن در خانه» دید که نشان‌دهندهٔ تمایلات نوع‌دوستی، مراقبت و بخشش است. چنین رفتارها و مشاهدات می‌تواند انعکاس‌دهندهٔ اصل «پیوستگی فزاینده» (cumulative continuity) در تحول صفات شخصیتی باشد. اصل پیوستگی فزاینده به تغییرات مداومی در جنبه‌های شناختی، رفتاری، بین‌فردی و هیجانی در مراحل رشد اشاره دارد که منجر به تغییرات خاصی از صفات شخصتی نیز می‌شود. این تغییرات از دوران نوزادی تا بزرگسالی در جهت پیچیده‌تر شدن ادامه می‌یابد (Shoshani & Shwartz, 2018). برای مثال، رفتارها و عملی که حاکی از توانمندی‌های منش در کودکان است می‌تواند در مهارت‌های اجتماعی کودکان در مدرسه نشان داده شود. مانند کمک کردن، رعایت نوبت، تقسیم کردن اسباب‌بازی با همسالان در بازی، به اشتراک گذاشتن احساس‌های کلامی با دوستان، انجام کارهای روزمره، دلداری دادن دوستان، زمانی که آن‌ها ناراحت هستند. با این توصیف‌ها، توانمندی‌های منش در قالب مهارت اجتماعی – هیجانی کودک مشخص می‌شود (Haslip & Donaldson, 2021) که حاکی از وجود توانمندی‌های منش در کودکان است که تظاهرات و جلوه‌های آن می‌تواند متفاوت از رفتار بزرگسالان باشد. بنابر

این، الگوی شناسایی توانمندی‌ها در کودکان می‌تواند تظاهرات و جلوه‌های آن را نیز مشخص کند. طبق پژوهش‌های پارک و پیترسن (Park & Peterson, 2006) و شوشانی و شوارتز (Shoshani & Shwartz, 2018) برخی از توانمندی‌های منش در کودکان نسبت به نوجوان و بزرگسالان به صورت متفاوت به لحاظ کیفی و کمی مشخص می‌شود. درک درست آن‌ها در دوران کودکی می‌تواند زمینه‌ساز توجه و پرورش توانمندی‌ها در کودکان شود. علاوه بر این، در چگونگی ظهور و عملکرد توانمندی‌های منش، توجه به بافت فرهنگی دارای اهمیت است.

توجه به تأثیرات فرهنگی در تلاش برای فهم موفقیت‌های آموزشی، توانمندی‌های روان‌شناختی و ماهیت زندگی خوب لازم و ضروری به نظر می‌رسد. بیشتر متخصصان معتقدند که بیشتر توانمندی‌ها در فرهنگ‌های متفاوت به شیوه‌های بسیار متفاوتی و برای مقاصد مختلفی نشان داده می‌شوند. حتی ممکن است تعاریف توانمندی‌ها در فرهنگ‌های مختلف با یکدیگر متفاوت باشد (Lopez et al., 2018). پیترسن و سلیگمن (Peterson & Seligman, 2004) نیز مطرح می‌کنند بافت فرهنگی در هر جامعه‌ای می‌تواند عملکرد متفاوتی از توانمندی‌های منش را در افراد

موجب شود. در همین راستا، والت (Walt, 2018) در پژوهشی در آفریقای جنوبی برای شناسایی توانمندی‌های منش کودکان ۷ تا ۱۰ ساله در چهار گروه نژادی با والدین آن‌ها مصاحبه کرد و مشخص کرد که توانمندی منش هوش اجتماعی، سرزندگی و عشق به یادگیری از بالاترین میزان در کودکان برخوردار است. به این ترتیب، شناسایی و چگونگی ظهور توانمندی‌های منش یا ارزش‌های مثبت شخصیتی دوران کودکی می‌تواند مسیر شکوفایی و بهزیستی آنان را در هر بستر فرهنگی همواره‌تر سازد.

با توجه به آنچه در قسمت بالا گفته شده است، می‌توان گفت؛ توجه به توانمندی‌های منش در بافت فرهنگ ایرانی در دوران کودکی نه تنها زمینه‌ساز شکوفایی و تحول فردی آنان است، بلکه ترویج منش خوب است که به کودکان امکان رشد و تقویت رفتارهای مناسب و تمایل به انجام آن را امکان‌پذیر می‌سازد (Weber, 2021). از طرفی، الگوی مناسبی در ۲۴ توانمندی‌های منش در اختیار کودکان قرار می‌دهد. شناسایی و استفاده از توانمندی‌های منش بینشی را فراهم می‌آورد که چطور می‌توان از کودکان حمایت کرد تا به عنوان یک انسان شاد، سالم، خشنود و توانمند باشند (Walt, 2018). زمانی که اهمیت توانمندی‌های منش به‌ویژه در دوران کودکی برجسته شود، می‌تواند در کودکان رشد و پرورش یابد و از کودکان در برابر بیماری‌های جدی روان‌شناختی و اختلالات محافظت کند (Walt, 2018). یوه (Yeo, 2011) مطرح می‌کند رشد منش کودکان حتی مهمتر از رشد توانایی‌های شناختی است و نیازمند توجه بیشتری است. پژوهش حاضر در نظر دارد فرضیهٔ مشابه پارک و پیترسن (Park & Peterson, 2006) را مورد توجه قرار دهد. در این پژوهش از والدین کودکان ۳ تا ۹ ساله خواسته شد تا رفتار کودک را در بافت‌های متفاوت خانه و مدرسه در مورد توانمندی‌های منش توصیف کنند. بدین منظور، در پژوهش حاضر به شناسایی و چگونگی بروز ۲۴ توانمندی منش در کودکان ۷ تا ۱۱سالگی می‌پردازد و توصیف‌های والدین و معلم‌ها را در نشانه‌ها و چگونگی بروز ۲۴ توانمندی‌های منش مورد تحلیل قرار می‌دهد. علاوه بر این، با کودکان نیز مصاحبه خواهد شد تا دیدگاه و چشم‌انداز آن‌ها در مورد توانمندی‌های منش تحلیل و بررسی شود.

بر اساس پژوهش (Walt, 2018؛ Shoshani & Shwartz, 2018؛ Park & Peterson, 2006) هر ۲۴ توانمندی در کودکان وجود دارد، ولیکن ضروری است بافت فرهنگی در هر جامعه مدنظر قرار گیرد. چرا که ممکن است عملکردهای متفاوتی در محیط‌های فرهنگی متفاوت در مورد توانمندی‌های منش به کار گرفته شود که در این پژوهش چنین مسئلهٔ را مدنظر قرار داده است. علاوه بر این، مطالعه و توجه به توانمندی‌های منش در دوران کودکی به فهم بهتر این عامل در مسیر رشد کودک کمک می‌کند. همچنین پژوهش‌های توانمندی‌های منش در دوران کودکی بسیار اندک است، بنابر این انجام چنین پژوهشی به خلاء پژوهشی نیز کمک می‌کند. افزون بر این، بسیاری از این مطالعات و پژوهش‌ها در جوامع غربی انجام شده است که نمی‌تواند معرف جوامع دیگر با فرهنگ‌های متفاوت باشد. بنابر این توجه به توانمندی‌های منش کودکان با توجه به بافت فرهنگی ضروری به نظر می‌رسد. از طرفی، کیفیت زندگی آن‌ها را ارتقا می‌دهد و مسیر رشد و سلامت روان آن‌ها را هموارتر می‌کند. از آنجایی که مطالعات در زمینه توانمندی‌های منش کودکان ایرانی بسیار محدود است و بر اساس اطلاعات موجود از نخستین مطالعات در این حوزه است، ضروری است گام‌های مؤثر در شناسایی توانمندی‌های منش کودکان برداشته شود. از سوی دیگر، پژوهش‌های اندکی چگونگی ترکیب منش خوب را در دوران کودکی در بر می‌گیرد و توافق کمی در مفهوم‌سازی منش در طی این دوره رشدی وجود دارد (Shoshani, & Shwartz, 2018). ایدر حالیلی است که بسیاری از توانمندی‌های منش در اوایل کودکی ظاهر می‌شود و والدین آگاهی چندانی از آن‌ها ندارند. والدین و معلم‌ها رفتارهای اجتماعی ملموس کودک را شناسایی و حمایت می‌کنند، اما نسبت به توانمندی‌های منش ناآگاه هستند (Proctor, 2013). بنابر این، برای درک بهتر توانمندی‌های منش در دوران کودکی لازم است در ابتدا از چگونگی توانمندی‌های منش در زندگی کودک آگاه شویم و برایمان قابل مشاهده باشد و دوم بتوانیم از آن‌ها حمایت و پشتیبانی کنیم. نتیجه پژوهش‌ها (Shoshani & Shwartz, 2018) در بررسی توانمندی‌های منش کودک نشان می‌دهد توانمندی‌ها از نظر کیفی و کمی در کودکان نسبت به نوجوانان و بزرگسالان متفاوت است. ویژگی‌های شخصیتی کودک تحت تأثیر جو برون‌خانوادگی یعنی مدرسه، گستردگی دوستی‌ها و در عین حال قوانین محیط جدید تغییر شکل می‌دهد (Mansour, 2013) بنابر این، ارزش هر نظریه‌ای در نحوه درک و کاربرد آن در دنیای واقعی، خانه، کلاس‌های درس و فعالیت‌های خارج از مدرسه برای کودکان است. لذا، این پژوهش با نگاه جامع و عمیق در جامعه کودکان ایرانی با روش کیفی به بررسی توانمندی‌های منش کودکان از منظر والدین، معلم‌ها و کودکان می‌پردازد.

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

مطالعه به روش کیفی با تحلیل محتوا (content analysis) انجام شد. تحلیل محتوا برای شناسایی، تحلیل کردن، گزارش طبقات و مضامین داده‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد (Braun & Clarke, 2006). مطالعه بر توصیف‌های کودکان از خودشان با استفاده از سؤالات و سناریوهایی تمرکز دارد. همچنین به توصیف‌های والدین و معلم‌ها در مورد کودکان نیز توجه شده است. با تحلیل محتوا دیدگاه والدین و معلم‌ها در مورد رفتار، افکار و احساس کودکان مورد تحلیل قرار گرفت (Brooks, & King, 2017). این تحلیل بر اساس طبقه‌بندی توانمندی‌های منش صورت گرفته

است. مصادیق، مثال‌ها و تعریف‌هایی که نشان‌دهنده هر یک از توانمندی‌ها بوده است، کدگذاری شده است. در مورد دیدگاه کودک نسبت به خودش نیز به همین روال انجام شده است. پژوهش کیفی مزایایی دارد. برای مثال، به محقق امکان می‌دهد تا توانمندی‌های منش کودکان را در محیط طبیعی آن‌ها توصیف کند. همچنین، همان‌گونه که ترسی (Tracy, 2013) مطرح می‌کند این امکان را فراهم می‌کند تا به اهداف پژوهشی فراوانی دست یابد و درک بهتری از موضوع‌های مرتبط با هدف را ممکن می‌سازد.

جامعه آماری پژوهش، کلیه کودکان ۷ تا ۱۱ ساله، والدین و معلم‌های همین گروه سنی شهر تهران در سال ۱۴۰۲ بودند. به دلیل اینکه کودکان این گروه سنی ممکن است نتوانند توصیفی جامعی درباره خودشان، رفتار، افکار و احساس‌هایشان فراهم آورند و طبق نظر لوو و لوو (Louw, & Louw, 2007). کودکان این گروه سنی، ظرفیت شناختی و عاطفی برای درک کاملی از افکار، احساس و رفتار خودشان و دیگران را ندارند. بنابر این، بر اساس محدودیت ذکر شده، تصمیم گرفته شد، علاوه‌بر مصاحبه با کودکان، با والدین و معلم‌های این گروه سنی نیز مصاحبه انجام شود. با نمونه‌گیری هدفمند و رسیدن به اشباع ۴۰ کودک، ۸۰ نفر از والدین و ۱۷ معلم کودکان ۷ تا ۱۱ در این پژوهش شرکت کردند.

معیار ورود برای شرکت والدین در پژوهش عبارتند از: ۱) والدین کودکان ۷ تا ۱۱ سال باشند، و ۲) رضایت و حضور داوطلبانه برای شرکت در پژوهش را داشته باشند. ملاک ورود معلم‌ها: ۱) حداقل دارای ۵ سال سابقه کار، ۲) معلم‌های گروه سنی ۷ تا ۱۱ ساله باشند و ۳) رضایت و حضور داوطلبانه برای شرکت در پژوهش. ملاک ورود کودک، ۱) کودک در رده سنی ۷ تا ۱۱ ساله باشد، ۲) والدین آن‌ها با یکدیگر زندگی کنند، ۳) والدین یا مدرسه اجازه شرکت کودک در پژوهش را داده باشند و ۴) کودک تمایل به شرکت در پژوهش را داشته باشد.

روند اجرای پژوهش

برای انجام پژوهش در مصاحبه با کودکان چندین گام انجام شد. در گام اول، سؤالاتی از کودکان پرسیده شد (سؤالات در پیوست یک آمده است). در گام دوم، به دلیل اینکه توانمندی انصاف در کودکان مشاهده نشد، با یک سناریو مبتنی بر انصاف از کودکان پرسیده شد (پیوست دو). اطلاعات به‌دست آمده بیشتر به جهت کمی تمایل داشت و پاسخ‌های آنان بسیار کوتاه و مختصر بود. بنابر این سناریوی دیگری از کودکان پرسیده شد (پیوست سه). سپس به صورت فردی از کودکان تعاریف ۲۴ توانمندی‌های منش پرسیده می‌شد. در همه گام‌ها با کودکان به صورت تک تک مصاحبه انجام می‌شد. در گام اول، میانگین مصاحبه ۲۵ تا ۴۰ دقیقه بود. در مصاحبه دوم، میانگین ۵ تا ۷ دقیقه و در مصاحبه سوم ۸ تا ۱۵ بود. در تعاریف توانمندی‌ها در بازده زمانی ۴۵ تا ۶۰ دقیقه مصاحبه انجام شد. در گام اول مصاحبه و در تعاریف توانمندی‌ها گاهی به کودک یک استراحت چند دقیقه‌ای داده شد و یا در زمان دیگری مابقی مصاحبه انجام می‌شد. در مصاحبه کیفی با کودکان، صدای آن‌ها ضبط می‌شد. سپس صداها توسط فرد دیگری به متن نوشتاری تبدیل می‌شد. درنهایت، اطلاعات بر اساس طبقه‌بندی توانمندی‌های منش کدگذاری شدند. همچنین، فرد متخصص دیگری، علاوه بر پژوهشگر، کدگذاری را مورد بررسی و نظارت قرار داد. فرد متخصص آشنا به رویکرد روان‌شناسی مثبت بود. چگونگی و نحوه کدگذاری را مورد بازبینی قرار داد. وارسی کدگذاری‌ها بر اساس نظام طبقه‌بندی توانمندی‌های منش و فضیلت‌ها انجام می‌شد.

مصاحبه با والدین نیز در چند گام اجرا شد. در هر گام ابتدا اهداف، اهمیت پژوهش و اهمیت دیدگاه‌شان در مورد صفات خوب شخصیتی کودک توضیح داده شد. در گام اول از والدین خواسته شد ویژگی‌های مثبت شخصیتی فرزند خود را توضیح دهند. توصیف والدین بیشتر بر نکات منفی فرزندان بود. در گام دوم، یک جلسه دو ساعته برگزار شد. مجدداً اهداف، اهمیت پژوهش و اهمیت دیدگاه‌شان برای آن‌ها شرح داده شد. سپس توانمندی‌های منش برای آن‌ها توضیح داده شد. از والدین خواسته شد ویژگی‌های مثبت شخصیتی فرزند خود را بنویسند. «کودک شما چه ارزش‌ها و صفات مثبت شخصیتی را در موقعیت‌های مختلف (خانه، مدرسه و در تعامل با دیگران) از خود نشان می‌دهد. نحوه رفتار، احساس و افکار کودک را در زندگی روزمره‌اش توصیف کنند. تمام موارد خواسته شده را در یک یا دو صفحه بنویسید و نگران چگونگی نگارش خود نباشید.» والدین موارد کلی و برخی نکات منفی فرزند خود را توصیف کردند. در گام سوم برای شناسایی توانمندی‌های منش در کودکان، علاوه بر توضیح ۲۴ توانمندی منش در کودکان یک نمونه از چگونگی توصیف کودک بر اساس ویژگی مثبت آن‌ها نیز ارائه شد (پیوست چهار).

برای داشتن نظرات معلم‌های کودکان ۷ تا ۱۱ ساله، یک جلسه دو ساعت با آن‌ها برگزار شد. اهداف، اهمیت پژوهش و اهمیت دیدگاه آن‌ها شرح داده شد. سپس توانمندی‌های منش شرح داده شد. یک نمونه از چگونگی توصیف کودک ارائه شد (نمونه ارائه شده مانند نمونه والدین بود). از معلم‌ها خواسته شد یک کودک یا چند کودک را مدنظر قرار دهند و آن‌ها را توصیف کنند. در طول جلسه به سوال‌های والدین و معلم‌ها در مورد هریک از توانمندی‌ها پاسخ داده شد. بعد از اجرای جلسه دو ساعت با والدین و معلم‌ها، پاسخ‌های آن‌ها توسط پژوهشگر کدگذاری شد و مواردی که توصیفی از یک توانمندی بود، شناسایی شد. بعد از کدگذاری پاسخ‌ها، توسط فردی دیگری نیز بررسی شد.

اعتبار و روایی داده‌ها

برای اطمینان از روایی و پایایی پژوهش از همسوسازی تحلیل‌گران (analysis triangulating) استفاده شده است. یعنی دو یا بیش از دو

نفر داده‌های کیفی یکسانی را تحلیل و یافته‌ها را با هم مقایسه می‌کنند. همسوسازی راهبردی قوی برای افزایش مقبولیت یا روایی درونی است (Maryam & Tisdell, 2018). ابتدا معتبر بودن ابزار که معادل با روایی درونی است، مدنظر قرار گرفت. منظور از ابزار همان مصاحبه نیمه ساختاریافته و چگونگی سؤالات بود. علاوه بر این، روش پژوهش، شرکت‌کنندگان، جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل داده‌ها متناسب با هدف پژوهش یعنی شناسایی توانمندی‌های منش در کودکان صورت گرفت که با پرسیدن سؤال در طی مصاحبه‌های مختلف از والدین، معلم‌ها و کودکان طراحی شد. افزون بر این، در این پژوهش، طبقه‌بندی توانمندی‌های منش و فضیلت‌ها به عنوان الگو و چارچوبی برای کدگذاری توصیف والدین، معلم‌ها و کودکان استفاده شد که ارتباط واضحی بین هدف تحقیق برای شناسایی توانمندی‌های منش و مقوله‌های مورد استفاده فراهم آورد. علاوه بر این، دو نفر پژوهشگر و فرد متخصص داده‌های کیفی به‌دست را با توجه به طبقه‌بندی توانمندی‌های منش کدگذاری کردند و آن‌ها را مورد نظارت و بررسی قرار دادند تا در جهت افزایش مقبولیت یا روایی درونی پیش روند. همچنین برای روایی بیرونی از انتقال‌پذیری (transferability) استفاده شد. به این منظور ویژگی جمعیت‌شناسی شرکت‌کنندگان، سؤالات مطرح شده، جزئیات مصاحبه و روش تحلیل داده‌ها شرح داده شد. برای پایایی که در پژوهش کیفی معادل اطمینان‌پذیری (dependability) است مراحل پژوهش به طور کامل تشریح و توصیف شد تا پژوهشگران در آینده بتوانند آن را تکرار کنند.

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت‌شناسی کودکان، والدین و معلم‌ها در جدول (۱) آمده است. سن کودکان از ۷ تا ۱۱سالگی است. مادران و معلم‌های همین گروه سنی نیز در این پژوهش شرکت کردند. نسبت پاسخ‌دهندگان والدین، مادر هستند که یک مادربزرگ و خواهر بزرگتر نیز در مصاحبه شرکت کرده بودند و نظر خود را در مورد توانمندی‌های منش کودک بیان کردند.

جدول ۱
ویژگی جمعیت‌شناسی افراد شرکت‌کننده کودک، والدین و معلم

سن	تعداد شرکت‌کنندگان کودکان		شرکت‌کنندگان مادر		شرکت‌کنندگان معلم
	دختر	پسر	دختر	پسر	دانش‌آموزان دختر
۷	۴	۳	۱۲	۴	۳
۸	۳	۵	۱۰	۱۰	۲
۹	۴	۱	۱۱	۵	۲
۱۰	۶	۳	۳	۶	۶
۱۱	۴	۷	۶	۱۳	۴

در این پژوهش ۲۴ توانمندی‌های منش، در مصاحبه با کودکان، والدین و معلم‌های گروه سنی ۷ تا ۱۱ سالگی بررسی شد. در فرایند کدگذاری وجود هر یک از توانمندی‌های منش بر اساس مصادیق، مثال‌ها و تعریف‌ها مشخص شد. در مصاحبه با کودکان؛ کمترین تعداد توانمندی‌های منش ۴ توانمندی و بیشترین تعداد توانمندی‌های منش ۱۹ توانمندی مشخص شد. ۲۳ توانمندی منش در کودکان مشخص شد. توانمندی انصاف در مصاحبه با کودکان یافته نشد. بیشترین توانمندی در مصاحبه با کودکان شامل خلاقیت، پشتکار، رهبری، قدردانی، عشق به یادگیری، معنویت و مهربانی و کمترین توانمندی‌ها شامل امید، صداقت، دلیری و وسعت دید بود. توانمندی توکل کردن در امور معنوی نیز در مصاحبه با چند کودک مشخص شد. برای مثال، «خیلی دعا کردم، پدر و مادرم خوب باشند، خدا آن‌ها را برای من نگه دارد و خدا تو مشکلاتم به من کمک کند.» در مصاحبه با والدین؛ کمترین توانمندی ۳ توانمندی منش و بیشترین تعداد ۱۷ توانمندی منش در کودکان مشخص شد. بیشترین توانمندی‌های منش شامل خلاقیت، عشق به یادگیری، سرزندگی، عشق، مهربانی، هوش اجتماعی، کارگروهی، رهبری و قدردانی است. کمترین توانمندی‌های ذکر شده شامل انصاف، امید و ستایش زیبایی‌ها و کمالات است. در مصاحبه با معلم‌ها؛ معلم‌ها کمترین توانمندی را ۳ توانمندی منش و بیشترین تعداد ۱۱ توانمندی منش را در کودکان مطرح کردند. در مصاحبه با معلم‌ها ۲۴ توانمندی منش مشخص شد. بیشترین توانمندی‌های منش شامل خلاقیت، کنجکاوی، عشق به یادگیری، مهربانی، هوش اجتماعی، رهبری، کارگروهی و فروتنی و تواضع ذکر شد. کمترین توانمندی وسعت دید، دلیری، صداقت، انصاف و خودتنظیمی بود. بیشترین توانمندی مشترک ذکر شده بین والدین، معلم‌ها و کودکان شامل خلاقیت، عشق به یادگیری، مهربانی و رهبری؛ بین والدین و کودکان قدردانی و بین والدین و معلم‌ها هوش اجتماعی و کارگروهی است.

مثال‌هایی از توانمندی‌های منش در کودکان از نظام طبقه‌بندی توانمندی‌های منش (Park, & Peterson, 2006)، و از زبان کودکان، والدین و معلم‌ها در جدول (۲) آمده است.

جدول ۲
مثال‌هایی از توانمندی‌های منش در کودکان از نظام طبقه‌بندی، کودکان، والدین و معلم‌ها

توانمندی‌ها	مثال نظام طبقه‌بندی توانمندی‌ها پارک و پیترسن (۲۰۰۶)	کودک	والدین	معلم
خلاقیت	ایده‌های خلاقانه دارد. داستان می‌سازد	چیزهای جالبی درست می‌کنم	با خرده پارچه، نخ و سوزن لباس عروسکش را درست می‌کند	تخیل قوی دارد.
کنجکاوی	کنجکاو است، دوست دارد، بداند کارها چطور انجام می‌شود.	تلسکوپ بخرم تا چیزهای زیبا مانند ابر، خورشید، ستاره را ببینم	چیزهایی که کنجکاوی‌اش را برمی‌انگیزد، می‌پرسد	پرسشگری زیادی دارد یا تصاویر زیبایی درست می‌کند.
ذهن باز	گشوده بودن به نظرات دیگران، از ابتدا تا انتهای چیزی را فکر می‌کند.	اتفاقی که با دوست‌تام افتاده باهاشون مشورت می‌کنم	مسایل را بررسی و تحلیل می‌کند.	نسبت به نظرات معلم و دانش‌آموزان توجه دارد
عشق به یادگیری	مدرسه را دوست دارد، از یادگیری چیزهای جدید لذت می‌برد.	به درس خواندن علاقه دارم	علاقه بسیاری به شعر و ادبیات دارد	نشاط زیادی نسبت به مطالب جدید نشان می‌دهد
وسعت دید	کودک عاقلی است که فراتر از سنش هست، دیدگاه بالغانه به زندگی دارد.	اینقدر زرنگ بودم، رفتم تو گروه زرنگ‌ها، یا خودم مشکل رو حل می‌کنم، چون بزرگ شدم	درکارهایش مشورت می‌کند و به من هم مشورت می‌دهد	توانایی حل مشکلات را دارد
دلیری	از دیگران دفاع می‌کند، اگر کسی با دیگری بدرفتاری کند، با او صحبت می‌کند.	از داداشم دفاع می‌کنم	سعی می‌کند با ترس‌هایش مقابله کند	در بیان مشکلات شجاعانه صحبت می‌کند.
پشتکار	تسلیم نمی‌شود، مصمم است.	مشقامو نصف و نیم رها نمی‌کنم	نسبت به خواسته‌هایش مصر است	سعی می‌کند به هدف خود برسد
صداقت	به وعده‌هایش عمل می‌کند، حقیقت را می‌گویید	دوستم پول نیاورده بود، گفتم عیبی نداره من براش خرج می‌کنم.	پنهان کاری ندارد.	در گفتار و رفتارش صداقت دارد
سرزندگی	با شادی و اشتیاق بیدار می‌شود، سرشار از انرژی است.	بازی با مرغ‌عشق	خوشحال و شاداب است.	شاد و پرانرژی است
عشق	دوست داشتن اعضای خانواده، خون‌گرم است.	بغل کردن دوست‌تام	نسبت به اعضای خانواده بسیار با محبت است.	با معلمش ارتباط خوب و عاطفی دارد
مهربانی	توجه به دیگران، دوست دارد به دیگران کمک کند.	به مامان و بابا کمک می‌کنم	از خوردنی‌هایش به دوستانش می‌دهد. یا به حیوانات غذا میدهد.	به دانش‌آموزان دیگر کمک می‌کند
هوش اجتماعی	همدلی کردن با دیگران، به راحتی دوست پیدا می‌کند.	وقتی دوستم نمره کم می‌گیره، دلداریش میدم	به راحتی با دیگران دوست می‌شود	در دوستی با همسالان خود خوب است
کارگروهی	هم تیمی خوب، هنگام بازی در گروه همکاری می‌کند.	به دوستم که در درسش ضعیفه کمک می‌کنم.	در موقع درست کردن غذا به من کمک می‌کند و سفره را جمع می‌کند.	در کارگروهی کلاسی شرکت می‌کند
انصاف	مطمئن می‌شود چیزهایی شامل همه می‌شود و بر رفتار برابر اصرار می‌کند.	خوردنی‌ها را با هم نصصف می‌کنیم	در تقسیم کردن خوردنی و غذا منصف است. همه چیز را برابر تقسیم می‌کند	با دوستانش با انصاف رفتار می‌کند
رهبری	دوست دارد مسئول باشد، تاثیرات مثبتی بر سایر کودکان دارد	کاری که به من میگن، درست انجام می‌دم	دوست دارد سرگروه باشد	مسئولیتی به او داده می‌شود به درستی انجام می‌دهد
بخشش	به سرعت می‌بخشد، حاضر است به دیگران فرصت دیگری بدهد.	تو بازی نمی‌ذارم با هم قهر کنیم	خیلی زود با دوستانش آشتی می‌کند	وقتی متوجه اشتباهش می‌شود، عذرخواهی می‌کند
فروتنی و تواضع	متواضع، خودنمایی نمی‌کند.	حرف معلم را گوش می‌کنم، با لحن بد با دوستم حرف نمی‌زنم	به دیگران احترام می‌گذارد.	در مورد توانایی‌های خودش غلو نمی‌کند.
دوراندیشی	کودک محتاطی است، دوست دارد ابتدا مشاهده کند.	به اتفاق‌هایی که می‌افتد، به کارم و رویاهام فکر می‌کنم.	در مورد برنامه‌های زندگیش دقت می‌کند.	در انتخاب دوست دقت می‌کند و مسائل را از جنبه‌های مختلف بررسی می‌کند.
خودتنظیمی	در پیروی از قوانین خوب است، توانایی منتظر ماندن را دارد.	وقتی مامانم خوابه، سروصدا نمی‌کنم.	به خوبی با شرایط خود را وفق می‌دهد	خیلی دیر عصبانی می‌شود و می‌تواند خودش را کنترل کند.
ستایش زیبایی‌ها و کمالات	طبیعت را دوست دارد و برای تماشای گل‌ها وقت می‌گذارد.	توجه به تفاوت فصل‌ها، درخت و میوه‌ها می‌کنم.	به طبیعت علاقه دارد و در آن جستجوگری می‌کند.	به گل‌ها و حیوانات علاقه نشان می‌دهد.
قدردانی	احساس قدردانی می‌کند و قدردانی را ابراز می‌کند.	کسی که شهر را سرسبز کرده، چقدر زحمت کشیده.	از کارهای من و پدرش تشکر می‌کند.	بعد از پایان کلاس تشکر می‌کند.
امید	چشم‌انداز خوش‌بینانه، به طور کلی فرض می‌کند که اتفاقات خوبی رخ خواهد داد.	اگر رقیب ببازه، بهش می‌گم دفعه دیگه برنده‌ای.	آرزوهای زیادی دارد و به آینده امید زیادی دارد	در هر مورد مثبت‌نگر است
شوخ‌طبعی	جوک گفتن را دوست دارد، می‌داند چطور دیگران را بخنداند.	با اسباب‌بازیم خودمو شکل میمون می‌کنم و بابا و مامانم را می‌خندونم	وقتی در خانه مشغول کار هستم با هیجان سربه سرم میگذاره تا بخندم.	انشای خلاقانه توام با طنز می‌نویسد.
معنویت	تمایل به ایمان، از دعا کردن لذت می‌برد.	نماز می‌خونم، دعا می‌کنم، فکر می‌کنم خدا چقدر بزرگه.	نماز می‌خواند، دعا می‌کند. روزه می‌گیرد.	به امور مذهبی و برنامه‌های دینی مدرسه علاقمند است.

در مصاحبه با کودکان توانمندی انصاف مشخص نشده بود، بنابر این برای ردیابی انصاف در کودکان، در گام دوم، با یک سناریوی کوتاه از کودکان خواسته شده تا بقیه سناریو را ادامه دهند (سناریو در پیوست ۲ آمده است). همه کودکان (۵کودک به دلیل اشباع) به برابری و تقسیم مساوی اشاره کردند. برای مثال«کیک را مساوی تقسیم می‌کنم چون او برادر من است، یا کیک را تقسیم به دو می‌کنم. یا همه کیک را به برادر کوچکترم می‌دهم، اگر برادرم بزرگتر باشد، نصف می‌کنم.». اطلاعات به‌دست آمده بیشتر به جهت کمی تمایل داشت. بنابر این سناریوی دیگری از کودکان پرسیده شد (پیوست سه) و با ۶ کودک مصاحبه شد. به جز یک کودک، بقیه کودکان توانمندی انصاف را نشان دادند. علاوه بر این، کودکان توانمندی قدردانی، مهربانی، بخشنده بودن، دوراندیشی، فروتنی و تواضع و صبور بودن را نیز نشان دادند. برای مثال،«من منتظر می‌مانم تا او بیاید.»

در ادامه، تعاریف توانمندی‌های منش از دیدگاه کودکان، در جدول (۳) آمده است. در تعاریف توانمندی‌های منش، کودکان بیشتر از مثال استفاده می‌کردند. تعریف ذهن باز، وسعت دید، هوش اجتماعی، دوراندیشی، ستایش زیبایی‌ها و کمالات و معنویت برای کودکان دشوار بود و بعد از کمی توضیح توسط پژوهشگر، کودکان به ارائه تعریف و مثال‌های آن می‌پرداختند. در تعریف توانمندی‌های منش، تعریف مختلف کودکان با کلمه «یا» از یکدیگر جدا شده است.

جدول۳

تعریف توانمندی‌های منش از دیدگاه کودکان

فضیلت خرد و دانش
خلاقیت، یعنی چیزی درست کردن، کاردستی درست کردن. یا چیزهای جالبی درست کردن. یا هنرمند بودن
کنجکاوی، یعنی به همه چیز دقت داری. یا در مورد یه چیزی تحقیق کردن.
ذهن باز، یعنی فکر کردن، یا راحت فکر کردن. مطالعه کردن.
عشق به یادگیری، دوست داری چیزی یاد بگیری، مثلا بازی یاد بگیری، شطرنج، موسیقی، فوتبال. یا از روی علاقه چیزی را یاد بگیری.
وسعت دید (بچه‌ای که عاقل است). یعنی زرنگ است، یعنی به حرف بزرگترها گوش می‌دهد یا به کارها دقت می‌کند. یا بچه‌ای که به درس علاقه دارد و خوب می‌خواند و تنبلی نمی‌کند. یا زرنگ و باهوش
فضیلت شجاعت
دلیری، به دیگران کمک کند، بزرگ شم، دکتر شم و به همه کمک کنم. یا شجاع بودن. نترس بودن. یا فداکاری کردن.
پشتکار، کسی که تلاش می‌کند مثلا درس می‌خواند. یا تلاش می‌کند برای کاری که می‌خواهد انجام دهد. یا سخت تلاش کردن، به راحتی از کاری دست نکشیدن.
صداقت، کسی که راستگو هست و دروغگو نیست.
سرزندگی، قوی بودن. یا شاداب بودن و به زندگی علاقه داشتن، یعنی اگر در زندگی شکست خوردی ناامید نشوی.
فضیلت انسانیت
عشق، کسی را دوست داری، محبت. یا بابا و مامان و برادرت را دوست داشته باشی. یا علاقه، دوست داشتن.
مهربانی، به همه مهربانی می‌کند، یعنی هر کاری از دستش برمی‌آید، انجام می‌دهد. یا مهربان بودن، کمک کردن، کارهای خوب کردن یکی از کارهای خوب مهربانی می‌تواند بخشش باشد. مثلا، گل‌ها را زیر پا له نمی‌کنی، با حیوانات مهربان بودن. یا با دیگران مهربان بودن و چیزی به دیگران دادن، لطف کردن.
هوش اجتماعی، خوب ارتباط برقرار کردن. خوب صحبت کردن. با همه صحبت کردن. یا در اجتماع بودن.
فضیلت عدالت
کارگروهی، یعنی با چندنفر کار کنی. یا گروه تشکیل دادن، با گروه کار کردن، با گروه پیش رفتن، به نظرات گروه گوش دادن و نظر مهمتر را انتخاب کردن. یا کاری را با هم انجام دادن چون یک گروه هستیم.
انصاف، یعنی با خواهرم دعوا نمیکنم و هرچیزی داریم با هم می‌خوریم. یا انصاف داشتن، حق دیگران را نخوردند. یا عدالت و انصاف داشتن، به کسی زور نگفتن.
رهبری، یعنی قدرت داری. یا رئیس بودن، رهبر هم به فکر خودش و هم به فکر دیگران است و به همه کمک می‌کند. یا مدیر بودن.
فضیلت اعتدال
بخشش، یعنی با دیگران دوست هستی، یعنی دوستم پاک‌کن بخواد بهش می‌دم. یا به دیگران فرصت دادن، اشتباه دیگران را بخشیدن.
فروتنی و تواضع، منم منم نکردن. یا از خودگذشتگی، ایثارگری برای مهین، فداکاری کردن که جوابش را از خدا می‌گیری.
دوراندیشی، در آینده تصمیم می‌گیرم یک شغلی داشته باشم. درسهام را بخوانم، بیست بگیرم که امتحانم خوب بشه. یا اول فکر کنی بعد جواب بدی.
خودتنظیمی، یعنی بتونم خودم کنترل کنم، یعنی سعی کنم عصبانی نشوم. یا خودت را کنترل کنی. یا از کسی عصبانی هستی و خودت را کنترل می‌کنی که او را نزنی.
فضیلت تعالی
ستایش زیبایی‌ها و کمالات، یعنی قناری من چقدر قشنگ است. یا زیبایی‌ها، آسمان، مناظرها را دیدن و از بالای کوه‌ها منظرها را نگاه کنی و از خدا تشکر کنی، یا یک کیک زیبا درست کنی. یا تعریف کردن از زیبایی‌ها، مثلا، این جنگل چقدر قشنگ است.
قدردانی، یعنی بابام یه کاری میکند، ازش تشکر می‌کنم، مامانم غذا درست می‌کند، ازش تشکر می‌کنم. یا یعنی در برابر خداوند سپاسگزار باشم که به ما خانواده داده است. قدردان بودن، سپاسگزار بودن. یا یک چیزی داری از خدا سپاسگزاری کنی که اون را داری.
امید، یعنی یادگرفتن. یا مثلا امید داشته باشی که می‌توانی در فوتبال گل بزنی. یا شکست خوردی ولی هنوز امید دارید و بگویی هنوز امید دارم، آدم امیدوار می‌گوید من می‌توانم و سعی می‌کنم، امیدوار بودن.
شوخ‌طبعی، شاداب بودن. باعث می‌شود بخندم. یا از نظر من شوخ‌طبعی دو نوع است، یکی شوخ‌طبعی بد است و دیگران را مسخره می‌کند. شوخ‌طبعی خوب، جُک تعریف کردن، آدم خندان و شوخی کردن، مثلا کسی ناراحت است با او شوخی می‌کنی، قلقک می‌دهی تا حالش خوب شود. یا خندان دیگران مثلا دلقک
معنویت، قرآن خواندن، نماز خواندن و راز و نیاز کردن با خدا. یا دین، مثل دین اسلام ما، قرآن و کتاب‌های اسلامی.

تعریف کودکان با تعاریف توانمندی‌های منش روان‌شناسی مثبت نزدیک است. اما تعاریف با ادبیات کودکانه و بیشتر با مثال آمده است. تعاریف والدین و معلم‌ها نیز از توانمندی‌های منش با تعریف توانمندی‌های منش روان‌شناسی مثبت مطابقت دارد. برای مثال، خلاقیت، با ابزار ساده چیزهای جالبی درست می‌کند. کنجکاوی، سوال زیاد می‌پرسد و علاقه دارد در مورد همه چیز بداند. بخشش، دیگران را به راحتی می‌بخشد.

بحث

هدف مطالعه حاضر، شناسایی توانمندی‌های منش در کودکان ایرانی بود. نتایج پژوهش نشان داد که ۲۴ توانمندی منش در کودکان وجود دارد. نتایج این پژوهش با پژوهش والت (Walt, 2018)، شوشانی و شوارتز (Shoshani & Shwartz, 2018) و پارک و پیترسن (Park & Peterson, 2006) همسو است. در پژوهش‌های بالا هرچند وجود هر ۲۴ توانمندی تأیید شده است اما تعداد توانمندی‌هایی که در کودکان ذکر شده است نسبت به کودکان ایرانی کمتر است. برای مثال در پژوهش والت (Walt, 2018)، هوش اجتماعی، سرزندگی و عشق به یادگیری از بالاترین میزان برخوردار است. در حالی که بیشترین توانمندی مشاهده شده در مصاحبه با کودکان، خلاقیت، پشتکار، رهبری، قدردانی، عشق به یادگیری، معنویت و مهربانی بود که در کودکان ایرانی توانمندی‌ها از تعداد بیشتری برخوردار است. همچنین توانمندی توکل کردن و صبور بودن در کودکان مشاهده شد. در تعریف توانمندی منش معنویت، پیترسن و سلیگمن (Peterson & Seligman, 2004) داشتن باورهای پیوسته دربارهٔ هدف والاتر و معنای کاینات را معنویت می‌دانند که رفتارهای فرد را شکل می‌دهد. معنویت می‌تواند شامل دعا کردن و لذت بردن از دعا باشد (Park & Peterson, 2006). طبق نظر الکیند (Elkind,1964, 1970) کودکان در میانه کودکی درک بهتری از خدای خود پیدا می‌کنند، اما تقریبا درک آن‌ها مبتنی بر رفتارهای ملموس مانند مراسم مذهبی و دعا است. اگرچه کودک می‌تواند آنچه را که انجام داده است را توضیح دهد، آن‌ها بینش محدودی نسبت به باورهای زیربنایی رفتارها دارند. شواهد در حال رشد نشان می‌دهد که کودکان ظرفیت‌ها و تجربه‌های معنوی دارند که زندگی آن‌ها را به شیوهٔ قدرتمند و پایدار شکل می‌دهد (Hart,2005). طبق نظر هارت معنویت نقش مهمی در زندگی کودک بازی می‌کند که تا حد زیادی در تاریخچه رشد کودک ناشناخته مانده است. این امر ممکن است ناشی از تلاش‌های نادرست برای قرار دادن معنویت در محدودیت‌های نظریه رشدی باشد. نظریه‌ها در مورد رشد شناختی مطرح می‌کنند که کودکان ظرفیت فکری برای تامل معنادار را ندارند، بنابر این نمی‌توانند یک زندگی معنوی واقعی را تجربه کنند (Wilson, 2010). در تبیین نتیجه می‌توان گفت، توکل کردن عمق وسیع‌تری به معنویت می‌دهد و اطمینان از وجود یک منبع همیشگی و جاویدان، موجب رفتارهای آرامش‌بخش می‌شود. توکل کردن این اطمینان را به فرد می‌دهد که در تمام لحظات زندگی می‌تواند به چیزی تکیه کند که می‌داند توسط او جریان بسیاری از کارها هموار می‌شود. توکل کردن در کودکان نشان‌دهنده وجود الگوی در محیط خانه و یا در فرهنگ کودکان است. صبر و توکل کردن به خدا را می‌توان در رفتار دعا کردن، روزه گرفتن و برگزاری مراسم مذهبی مشاهده کرد.

از جمله بیشترین توانمندی مشاهده شده در کودکان، توانمندی قدردانی و عشق به یادگیری است. در این راستا، پیترسن و سلیگمن (Peterson & Seligman, 2004) استدلال می‌کنند عشق به یادگیری را می‌توان در مشارکت عمومی در مهارت‌ها و مطالب جدید و علائق فردی افراد بررسی کرد. بندورا (Bandura, 1997) مطرح کرد بافت اجتماعی کودک مکانی است که یادگیری به احتمال زیاد در آنجا رخ می‌دهد و یادگیری با توجه به الگو و از طریق بازخوردی که دریافت می‌کند، روی می‌دهد. در تبیین نتایج می‌توان گفت، عشق به یادگیری را می‌توان در محیط‌هایی پرورش داد که از کودک حمایت می‌کند و انگیزه یادگیری او را تقویت می‌کند. در فرهنگ ایرانی ارزش زیادی به یادگیری کودکان داده می‌شود. همچنین شکرگزار و قدردان بودن نیز در بستر و فرهنگ ایرانی مورد توجه قرار می‌گیرد. توج و همکاران (Tudge et al, 2015) بیان می‌کنند قدردانی در دوران کودکی و نوجوانی رشد می‌کند. آن‌ها انواع قدردانی را بین کودکان ۷ تا ۱۴ ساله مشاهده کردند.

یافته‌ها نشان داد بیشترین توانمندی مشاهده شده در مصاحبه با والدین، خلاقیت، عشق به یادگیری، سرزندگی، عشق، مهربانی، هوش اجتماعی، کارگروهی، رهبری و قدردانی و بیشترین توانمندی مشاهده شده در مصاحبه با معلم‌ها خلاقیت، کنجکاوی، عشق به یادگیری، مهربانی، هوش اجتماعی، رهبری، کارگروهی و فروتنی و تواضع بودند. بیشترین توانمندی مشترک ذکر شده بین والدین، معلم‌ها و کودکان شامل خلاقیت، عشق به یادگیری، مهربانی و رهبری و بین والدین و معلم‌ها هوش اجتماعی و کارگروهی است. ۲۴ توانمندی‌های منش در کودکان قابل ردیابی است، اما فراوانی آن در فرهنگ‌های مختلف متفاوت است. برای مثال، در پژوهش والت (walt, 2018) هوش اجتماعی، سرزندگی و عشق به یادگیری بیشترین فراوانی را دارد. در حالی که، در مصاحبه با والدین ایرانی، تعداد بیشتری از توانمندی‌ها در کودکان مشاهده شده است. بنابر این بافت فرهنگی در هرجامعهٔ موجب می‌شود تا کودکان عملکرد متفاوتی را در محیط‌های فرهنگی در مورد توانمندی‌های منش به کار برند. برای مثال، معنویت که نیاز به بلوغ شناختی و هیجانی دارد در کودکان ایرانی قابل مشاهده است و در رفتارهایی مانند دعا کردن، نماز خواندن و روزه گرفتن یا حتی توکل کردن مشاهده کرد. پارک و پیترسن (Park & Peterson, 2009) مطرح می‌کنند توانمندی‌های منش مسیر رشدی قابل توجهی را نشان

می‌دهد. برای مثال، برخی از توانمندی‌ها در میان کودکان و نوجوانان مانند ستایش زیبایی‌ها و ذهن باز نیاز به رشد شناختی دارد. برخی از آن‌ها مانند هوش اجتماعی و کارگروهی در کودکان از عمومیت بیشتری برخوردار است. شیوع بیشتر هوش اجتماعی به این دلیل است که کودکان شروع به گسترش آگاهی خود نسبت به دیگران می‌کنند و می‌توانند جهان را از چشم‌انداز دیگری غیر از خودشان ببینند. افزون بر این، یکی از توانمندی‌های مشترک بین والدین و معلم‌ها کارگروهی است که از دیدگاه آن‌ها این توانمندی‌ها در کودکان نیز از فراوانی بالایی برخوردار است. کارگروهی برای کودکان در فضای یادگیری، رفتاری و بین‌فردی آنان مؤثر است. کودکان به طور فعالانه با یکدیگر در گروه‌های کوچک کار می‌کنند که خواسته‌هایشان برآورد شود و وقتی همکاری، همدلی، اشتراک‌گذاری، کمک کردن بین آن‌ها و دوستانشان وجود دارد، کارگروهی نیز وجود دارد (Hanoi, 2017). در تبیین نتایج می‌توان گفت، در دوران کودکی یکی از فعالیت‌های لذت‌بخش کودک کمک کردن به خانواده است و در فعالیت‌های مختلف علاقمند است که به والدین خود یاری رساند. لذا، از چشم‌انداز والدین مثال‌هایی مختلفی مانند کمک کردن در کار خانه، کمک کردن در نگهداری فرزند کوچکتر و حتی پذیرایی و موارد دیگری به‌عنوان فعالیت کارگروهی مطرح شده است. در مدرسه نیز یکی از علاقمندی کودک این است که مورد توجه معلم و دوستان قرار گیرد. بنابر این از مسئولیت و نقش‌هایی که معلم بر عهده او می‌گذارد، مانند نماینده کلاس، بسیار خوشحال می‌شود. از این رو، مسولیت‌ها و فعالیت‌هایی که در مدرسه و خانه برعهده دانش‌آموزان گذاشته است در توانمندی کارگروهی آنان مؤثر بوده است. بنابر این می‌توان گفت، برنامه‌ریزی هدفمند در توانمندی کارگروهی موجب می‌شود تا در مراحل رشد بعدی نیز این توانمندی قابل مشاهده باشد.

توانمندی مهربانی یکی دیگر از توانمندی مشترک بین والدین، معلم‌ها و کودک است. مهربانی یک سازه روان‌شناختی است که توجه پژوهشی کمتری به آن در فضای مدرسه و کودکان شده است. در حالی که در پیشگیری از مشکلات رفتاری مانند قلدری نقش مهمی دارد (Binfet & Gaertner, 2015). بنابر این لازم است به پیامدهای احتمالی مهربانی بیشتر توجه شود. شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد مهربانی می‌تواند به آرامش و سلامت درونی کمک کند. مهربانی کردن به ما این امکان را می‌دهد تا متعادل‌تر و دلسوزتر باشیم و دیدگاه یکپارچهٔ از خود ایجاد کنیم و محدودیت‌ها و توانمندی‌هایمان را بشناسیم و رشد فردی را به شیوه‌ای طبیعی پرورش دهیم. لذا، مهربانی می‌تواند به عنوان ظرفیت گسترش رشد فردی، تغییراتی را در حساسیت همدلانه و آگاهی اخلاقی برای همه انسان‌ها به‌وجود آورد (Malti, 2020). از این رو، توجه به این توانمندی در محیط‌ها و موقعیت‌های مختلف می‌تواند با پیامدهای مثبت مانند آرامش درونی و بهزیستی کودک همراه شود.

آنچه در شناسایی توانمندی‌های منش کودکان حائز اهمیت است، وجود توانمندی‌ها حتمی است، اما بیشتر آن‌ها در ساختار عینی بودن جلوه می‌کند. تعاریف توانمندی‌ها از دیدگاه کودکان، بیشتر در قالب مثال و تعاریف مختصری که در حد فهم و درک کودک است، مطرح می‌شود. در تعریف توانمندی ستایش زیبایی‌ها و کمالات، کودک بر زیبایی‌های اطرافش تأکید می‌کند. برای مثال، «زیبایی‌ها، آسمان، دیدن منظره‌ها و از بالای کوه‌ها منظرها را نگاه کنی و از خدا تشکر کنی.» کودکان ۷ تا ۱۱ ساله از نظر پیاژه (Shaffer, 1985) در مرحله رشد شناختی عملیات ذهنی هستند که می‌توانند بازنمایی ذهنی درست سلسله اعمال پیچیده را انجام دهند. در نظریه پیاژه کودکان ۷ تا ۱۱ ساله قادر هستند درباره اشیاء و رویدادهای واقعی خیلی منطقی و نظام‌مند فکر کنند (Shaffer, 1985). بنابر این می‌توان بسیاری از تظاهرات توانمندی‌های منش را در رفتارهای ساده‌ای مانند علاقمند بودن به پارک، رفتن به فضای باز و لذت بردن از مناظره و طبیعت دید. اگرچه محققان نشان داده‌اند که زیبایی، بهزیستی را افزایش می‌دهد، اما هنوز کاربرد گسترده‌ای از پژوهش‌هایی مرتبط با ستایش زیبایی‌ها و کمالات در سطح کودکان و آموزش صورت نگرفته است. ستایش زیبایی‌ها و کمالات با پیامدهای مثبتی مانند مجذوبیت، شیفتگی، خوشایندی، سرور، شوخ‌طبعی، انرژی و آرامش مرتبط است. ستایش زیبایی‌ها و کمالات بهزیستی و شادکامی را افزایش می‌دهد و استرس درک شده و افسردگی را کاهش می‌دهد و با تاب‌آوری مرتبط است. افزون‌بر این، با معنای زندگی نیز ارتباط دارد (Mattheiss & Herrmann, 2024). همانگونه که لوپز و همکاران (Lopez et al., 2018) مطرح می‌کنند بافت فرهنگی می‌تواند در تعاریف توانمندی‌ها تفاوت‌هایی را به‌وجود آورد. برای مثال، در تعریف توانمندی رهبری، کودکان بیشتر به واژه رئیس بودن اشاره دارند. به عبارتی در بین همسالان رهبر را کسی می‌دانند که به‌عنوان رئیس گروه شناسایی می‌شود.

نتیجه‌گیری

شناسایی توانمندی‌های منش در کودکان زمینه‌ساز شکوفایی آن‌هاست. آگاهی و شناسایی توانمندی‌ها و جهت‌گیری در جهت پرورش آن‌ها می‌تواند در تقویت صفات مثبت شخصیتی کودکان مؤثر باشد. این فرایند (یعنی آگاهی، شناسایی و پرورش توانمندی‌ها) می‌تواند ویژگی‌های مثبت برای کودک را از طریق توانمندی‌ها شناسایی و پرورش دهد. برای همه کودکان راحت‌تر و لذت‌بخش‌تر است که از طریق توانمندی‌ها در فعالیت‌های مختلف مشارکت و تعامل داشته باشند. هنگامی که در موقعیت‌های مختلف بر نقاط ضعف آن‌ها تأکید می‌شود، آن‌ها زودتر تسلیم می‌شوند و یا حالت دفاعی می‌گیرند. در حالی که، شناسایی و گفتگو بر اساس توانمندی‌های کودکان می‌تواند در ایجاد ارتباط خوب و تصویر بهتر

از کودکان مؤثر باشد. برای مثال، «امروز تو میز غذا را تمیز کردی که نشان‌دهنده توانمندی کارگروهی توست.» توانمندی‌های ذکر شده در قسمت بحث بر توصیف‌های ارائه شده توسط والدین و معلم‌ها و دیدگاه کودکان مبتنی است. این توصیف‌ها و دیدگاه می‌تواند بازتابی از ارزش‌گذاری در بافت فرهنگی جامعه باشد و اهمیتی که آن‌ها به حضور آن توانمندی می‌دهند. زمانی که والدین یا معلم‌ها در مورد کودکان می‌نویسند، می‌توان تصور کرد که آن‌ها به رفتارهایی فکر می‌کنند و یادداشت می‌کنند که برای آنها ارزش دارد و احساسی را در آنها به‌وجود می‌آورد. علاوه بر این دیدگاه کودک نسبت به توانمندی‌های خودش بازتابی از بازخورد و ارزش‌گذاری محیط اطراف اوست. از این رو، توجه و اهمیت دادن به برخی از توانمندی‌ها نشان‌دهنده ارزشمندتر بودن آنها در محیط و بافت جامعه است و یا کمتر بودن برخی از توانمندی‌ها در کودکان به دلیل بی‌اطلاعی خانواده و معلم‌ها از آن‌ها باشد.

از آنجایی که رشد کودکان تحت‌تأثیر تعاملات بین‌فردی، نهادهایی که با آن‌ها در تماس هستند، فرهنگ آن‌ها و دوره تاریخی منحصر به فردی است که در آن قرار دارند. این موضوع نه تنها وجود توصیف‌های برای توانمندی‌های منش را توضیح می‌دهد، بلکه تفاوت در بیشترین و کمترین آن‌ها را نیز توضیح می‌دهد. در نهایت می‌توان گفت، شناسایی و استفاده از توانمندی‌های منش در زندگی روزمره کودک، به کودکان کمک می‌کند تا باورهای و احساس مثبت‌تری نسبت به خود داشته باشد. این امر منجر به رفتار بهتری در کودکان می‌شود و در کاهش مشکلات آن‌ها نیز مؤثر است. از جمله نوآوری پژوهش این است که در حد بررسی پژوهشگر می‌توان گفت که شناسایی توانمندی‌های منش در کودکان برای اولین بار در ایران انجام شده است. همچنین، پژوهش‌های انجام شده در حوزه توانمندی‌های منش کودکان در سطح جهان بیشتر در مصاحبه‌ها با والدین انجام شده است. در حالی که در این پژوهش، مصاحبه با کودکان، والدین و معلم‌ها به صورت هم‌زمان انجام شده است. از این رو، شناسایی توانمندی‌ها از چشم‌انداز دو فرد مؤثر در زندگی کودک (والدین و معلم‌ها) و همچنین دیدگاه کودک نسبت به توانمندی‌های خود مورد بررسی قرار گرفته است.

از جمله محدودیت‌های پژوهش، مصاحبه‌های والدین شامل مادر، مادربزرگ و خواهر است و پدر را شامل نشده است. پدر برای کودک، جزء افراد مهم زندگی او است و بررسی دیدگاه او در مورد توانمندی‌های منش فرزند دارای اهمیت بسزایی است. پیشنهاد می‌شود در پژوهش آتی نقش پدر مدنظر قرار گیرد. علاوه بر این، به دلیل مقطعی بودن پژوهش، نمی‌توان فرایند چگونگی تغییر توانمندی‌های منش را در کودکان بررسی کرد. بنابر این، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های طولی برای شناسایی توانمندی‌های منش از کودکی تا نوجوانی طراحی و برنامه‌ریزی کرد. بررسی توانمندی‌های منش در پژوهش‌های طولی، چگونگی ظهور و نحوه بروز آن را در مقاطع مختلف سنی مشخص می‌کند که می‌تواند در چگونگی رشد، تقویت و پرورش توانمندی‌های منش کودک و نوجوان مؤثر باشد. همچنین پیشنهاد می‌شود توانمندی معنویت و دیگر توانمندی‌ها در سنین مختلف بررسی شود و مصادیق آن با یکدیگر مقایسه شود. در توانمندی معنویت، کودکان علاوه بر انجام مراسم مذهبی مانند دعا کردن، توکل کردن و صبور بودن را نیز نشان داده‌اند که می‌توان گفت این ویژگی برگرفته از فرهنگ ایرانی است. در این خصوص می‌توان تعریف معنویت را بر اساس مفاهیم حاصل از تعاریف کودکان از آن معانی تعریف کرد که لزوماً برگرفته از فضیلت معنویت نباشد. بر اساس پژوهش‌ها، توانمندی‌های منش سپری در برابر استرس و آسیب‌های روانی هستند که می‌توان برنامه و مداخلات مختلف توانمندی‌های منش را برای کودکان طراحی کرد که سلامت و بهزیستی آن‌ها را ارتقاء دهد.

ملاحظات اخلاقی پژوهش

قبل از انجام مصاحبه با کودکان، از مدیر مدرسه برای ضبط صدای آن‌ها اجازه گرفته شد. همچنین در مصاحبه با آن‌ها و جلسه والدین و معلم‌ها در مورد رعایت اصول اخلاقی پژوهش مانند رازداری و محرمانه بودن اطلاعات دریافتی و مشخصات آن‌ها توضیح داده شد و پس از کسب رضایت از آن‌ها و توضیح درباره حق انصراف از مصاحبه و جلسات در کل فرایند پژوهش، مصاحبه انجام شد.

حمایت مالی

مقاله حاضر برگرفته از پژوهش پسادکتری نویسندهٔ اول است که با حمایت مالی بنیاد ملی علم ایران (Iran National Science Foundation: INSF) و دانشگاه شهید بهشتی به شمارهٔ کد طرح ۴۰۰۶۰۲۳ انجام شده است.

تعارض منافع

این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافعی ندارد.

سهم نویسندگان

نویسندگان در تعامل با یکدیگر به طراحی چهارچوب و طرح پژوهش پرداختند، اجرای کار و نوشتن گزارش با نویسنده اول بوده و نویسنده دوم تمام مراحل کار از جمله کدگذاری‌ها، استخراج توانمندی‌ها و گزارش را بازبینی کردند.

سپاسگزاری

از بنیاد ملی علم ایران و دانشگاه شهید بهشتی و از همه کودکان، والدین و معلم‌هایی که پژوهشگران را در اجرای پژوهش یاری کردند، سپاسگزاریم.

Reference

Ang, A. P.S. (2016). *An observational study of character strengths and subjective well-being in Australian and Singaporean pre- adolescents* (Doctor of Education.Flinders University).

Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Binfet, J. T., & Gaertner, A. (2015). Children's conceptualizations of kindness at School, *Child Study*, 40 (3), 27-39. https://doi.org/10.18357/jcs.v40i3.15167

Bezint, J. (2015). *Teaching children based on positive psychology*, translated by Yasmin Parvinsheh, S. (2021). Tehran: Arajmand Publications.[In Persian]

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*, 3(2): 77–101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Brooks, J., & King, N. (2017). Applying qualitative research in psychology. In J. Brooks & N. King (Eds.), A*pplied qualitative research in psychology* (pp. 3–14). London, MX: Palgrave.

Elkind, D. (1964). Age changes in the meaning of religious identity. *Review of Religious Research, 6*(1), 36–40. https://doi.org/10.2307/3510881

Elkind, D. (1970). The origins of religion in the child. *Review of Religious Research, 12*(1), 35–42. https://doi.org/10.2307/3510932

Haslip, M. J., & Donaldson, L. (2021). How Early Childhood Educators Resolve Workplace Challenges Using Character Strengths and Model Character for Children in the Process, *Early Childhood Education Journal*, 49, 337- 348. http://doi.org/10.1007/s10643-020-01072-2

Haridas, S., Bhullar, N., Dunstan, D. A. (2017). What's in character strengths? Profiling strengths of the heart and mind in a community sample. *Personality and Individual Differences*, 113, 32–37. https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.03.006

Hart, T. (2005). Spiritual experiences and capacities of children and youth. In E. C. Rhehlkepartain, P. E. King, L. Wagener, and P. L. Benson (Eds.). *The Handbook of Spiritual Development in Childhood and Adolescence*. Thousand Oaks: Sage Publications, pp. 163-178.

Hanoi. (2017). *Practicing teamwork skills for children of ages 5-6 in the kindergarten* (Doctoral Dissertation. Educational Sciences. Vietnam Institute of Educational Sciences).

Kiyayi, S., Aali, A., & Nikkhoo, F. (2022). Does the Educational Environment Affect the Psychological Well-Being of Preschool Children? Analysis of the Role of Discipline, *Positive Psychology Research*, 8, 1, (29), 19- 40. https://doi.org/10.22108/ppls.2022.129152.2135.[In Persian]

Lavy, S. (2020). A review of character strengths interventions in twenty-first-century schools: Their importance and how they can be fostered. *Applied Research in Quality of Life*, 15(2), 573-596. https://doi.org/10.1007/s11482-018-9700-6

Lopez, S. J., Pedrotti, J. T., & Snyder, C. R. (2018). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 3rd Edition, SAGE Publications.

Louw, D., & Louw, A. (2007). *Die ontwikkeling van die kind en die adolescent.* Bloemfontein, FS: ABC Drukkers.

Malti, T. (2021). Kindness: A perspective from developmental psychology. *European Journal of Developmental Psychology*, *18*(5), 629-657. https://doi.org/ 10.1080/17405629.2020.1837617

Mansour, M. (2013). *Genetic psychology of mental development from birth to old age*. Tehran: Samit Publications.[In Persian]

Maryam, S. B., and Tisdell, A. J. (2015). Qualitative research: a guide to design and application. Translation, (A. R., Kianoush, and M. Danai Tous). (2018). Tehran: Samit Publications. [In Persian]

Mattheiss, S., R., and Herrmann, J., W. (2024) Fostering appreciation of beauty in education: toward a goal of enhancing individual and collective well-being via self-transcendent emotions. *Frontiers in Education*, 9, 1-6. https://doi.org/10.3389/feduc.2024.1381101

Moore, K. A., & Lippman, L. H. (2005). *What Do Children Need to Flourish Conceptualizing and Measuring Indicators of Positive Development*. Springer Science Business Media.

Park, N., & Peterson, C. (2009). Character strengths: Research and practice. *Journal of College and Character*, *10*(4), 1-10. https://doi.org/10.2202/1940-1639.1042

Park, N., & Peterson, C. (2006). Moral competence and character strengths among adolescents: The development and validation of the Values in Action Inventory of Strengths for Youth. *Journal of Adolescence*, 29, 891–909. https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2006.04.011

Park, N. (2009). Building strengths of character: Keys to positive youth development. *Reclaiming children and youth*, *18*(2), 42.

Peterson, C., & Seligman, M. (2004). *Character strengths and virtues: A Handbook and classification*, Oxford university press.

Proctor, C. (2013). The importance of good character. In C. Proctor & P. A. Linley (Eds.), R*esearch, applications, and interventions for children and adolescents: A positive psychology perspective* (pp.13-23). New York, NY: Springer.

Shaffer, D. (1985). Developmental psychology (childhood and adolescence). Translated by Amir Khatibi. (2011). Volume 1. Tehran: Academic Publishing Center. [In Persian]

Shoshani, A., and Shwartz, L. (2018). Fr om Character Strengths to Children's Well-Being: Development and Validation of the Character Strengths Inventory for Elementary School Children. *Frontiers in Psychology*, 9 (2123), 1- 14. http://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02123

Shoshani, A., & Aviv, I. (2012). The pillars of strength for first-grade adjustment – Parental and children's character strengths and the transition to elementary school. *The Journal of Positive Psychology*, 7(4), 315-326. https://doi.org/10.1080/17439760.2012.691981

Shoshani, A., and Slone, M. (2013). Middle school transition from the strengths perspective: young adolescents' character strengths, subjective well-being, and school adjustment, *Journal happiness studies*, 14, 1163- 1181. https://doi.org/10.1007/s10902-012-9374-y

Sinha, N., Malik, A. (2024). Exploring the relationship between character strengths and well-being in nursing students: an analysis, *Mental Health and Social Inclusion*, 28 (4), 289-301. https://doi.org/10.1108/MHSI-12-2023-0137

Tang, X., Li Y., Duan W., Mu, W., & Cheng, X. (2019) Character Strengths Lead to Satisfactory Educational Outcomes Through Strength Use: A Longitudinal Analysis. *Frontiers in Psychology*, 10(1829), 1-9. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01829

Tracy, S. J. (2013). *Qualitative research methods: Collecting evidence, crafting analysis, communicating impact.* Malden, MA: Wiley-Blackwell.

Tudge, J. R. H., Freitas, L. B., Mokrava, I. L., Wang, Y. C., & O'Brien, M. (2015). The wishes and expression of gratitude in youth. *Paidéia*, *25*(62), 281-288. https://doi.org/10.1590/1982-43272562201501

Walt, C. M. V. D. (2018). *Parents 'descriptions of the character strengths of their children* (Dissertation. Psychology. university of free state).

Weber, M. (2021). Relations between character strengths and subjective well-being in children and adolescents: A brief overview, *Medical Research Archives*, 9 (6), 1-9. http://doi.org/10.18103/mra.v9i6.2427

Wilson, R. A. (2010). *The spiritual life of children, wellness and nature*. Reprinted with permission from Exchange magazine. MBER/OCTOBER. https://exchangepress.com/library/5019524.pdf

Yeo, S. (2011). *Resilience, character strengths and flourishing: A positive education workshop for Singapore's teachers* (Master of Applied Positive Psychology. University of Pennsylvania, USA).

© 2024 The Author(s). Published by Shahid Chamran University of Ahvaz. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (http://creativecommons.org/licenses/by/4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited